

TVÁŘÍ V TVÁŘ ZLÉMU

Studijní text odboru RCB pro vzdělávání

„Celý svět ve zlém leží,“ říká Bible (1J 5,19). Každý se utkává s pokušením a hříchem. Každý zná bolest, utrpení. „Uprostřed života jsme ve smrti,“ zpívá se ve středověké písni. A také my prožíváme, jak křehký, nedokonalý je život. Odkud se utrpení bere? Odkud hřích? Odkud zlo? A kde je Bůh? Co my sami máme, můžeme dělat? Tyto otázky trápí člověka odnepaměti.

U vědomí, že ve zlém leží všechen svět, ale zlo že se dotýká i každého člověka individuálně; u vědomí, že na problém zla a bolesti tedy neexistují univerzální odpovědi; u vědomí, že náš stručný text nemůže nahradit diskusi obsáhlé literatury k tématu,¹ natož postihnout subjektivní zkušenost: chceme za těchto temných dní hledat v Písmu světlo a naději.

Biblické pohledy

Ruský kněz Alexandr Meň, roku 1990 zavražděný nejspíše agenty KGB, napsal: „Je zcela zřejmé, že existují síly odporující Božím záměrům“, odkud se však berou a jaký mají smysl, zřejmé není, neboť „nelze vysvětlit to, co smysl nemá“.² Ani Bible nenabízí racionální vysvětlení zla; otevírá spíše různé pohledy, jejichž horizonty ale neumíme cele zahlédnout, natož spojit do uceleného obrazu. Zlo i bolest zůstávají v posledku záhadou.

- **Pohled na člověka:** Bible připomíná lidskou vinu na stavu světa (Gn 3,17; Iz 33,8n; Ř 8,20). Místo, aby věřil Božím slovu, podléhá člověk svodu univerzálního, svémyslného poznání a otevírá tak dveře trápení, odcizení a smrti (Gn 3-4; Ř 5,12). Odpírá Stvořiteli dík a je proto vydáván napospas své pýše, hlouposti a žádostivosti (Ř 1,18nn; Př 5-9). Ba celé tvorstvo člověk spolu s sebou strhává do marnosti zániku (Ř 8,19-22; Jr 12,4). V nepoznatelných hlubinách lidského srdce se rodí hřích a vzdaluje nás od Boha, od lidí i ostatního stvoření (Jr 17,9n; Ř 3,9-20; Ga 5,19-21; Jk 1,14n).
- **Pohled na ďábla:** Při díle je ovšem také - a nejprve – nadlidský, nelidský činitel, ten Zlý a jeho duchové. Ďábel je svůdce, zpochybňující Boží dobrou vůli (Mt 4,1nn; Gn 3,1.4n), je poháněč lidí vzdorujících Bohu (Ef 2,1n; Mt 12,24nn; Žd 2,14n), nepřítel Božího lidu (1Pa 21,1; 1Pt 5,8), odpůrce pravdy i života (J 8,44). Bible ho nazývá drak a had (Zj 12,9; 20,2). Byl už v ráji; o jeho původu a ‚biografii‘ však Písmo mlčí.³
- **Pohled na tvorstvo:** Bible zato mluví o náchylnosti k bolesti a úpadku, kterou sdílíme s tvorstvem a tvorstvo s námi (Ř 8,19-23). Pomíjivostí se podobáme trávě (Iz 40,6n; Ž 103,15n). Jsme „prach země“, takříkajíc pouhé stvoření, a snadno podléháme pokušení (Ž 103,14; Gn 2,7.19). Starozákonní Izrael se musel rituálně zbavovat jakési nečistoty, postihující lidi, zvířata a předměty, dokonce svatyni (Lv 11-16). Ani čistí andělé však

¹ Doporučujeme např.: Gross, W., Kuschel, K. J., *Bůh a zlo*, Vyšehrad 2005. Výběr dalších titulů: Lewis, C. S., *Problém bolesti, Návrat domů*, 2013. Kuschner, H., *Když se zlé věci stávají dobrým lidem*, Portál, 2011. Pastirčák, D., *Evangelium podle Jóba*, Karmelitánské nakladatelství, 2017. Yancey, P., *Kde je Bůh, když to bolí*, Návrat domů, 2003. A další.

² Meň A., *Rozbít led. Křesťan ve společnosti*, Praha: Triáda, 2004, s. 50.

³ Iz 14,12-15 a Ez 28,11-19, oddíly tradičně vztahované k postavě satana, jazykem orientálních mytologických příběhů mluví výslovně o pohanských lidských kráľích.

neobstojí před očima svatého Boha (Iz 6,1-5; Jb 15,15n). Ohrožení vidíme už na počátku – je tu tma a propastná tůň; i v ráji je nedobrá samota a číhá tu pokušitel, hrozí smrt (Gn 1,2; 2,17.18a; 3,1; Jb 38,8-10.16n). Tvůrce své dílo přesto viděl jako „velmi dobré“ (Gn 1,31)! Učitelé staré církve proto u rajskeho člověka rozlišovali mezi pozemskou přirozeností, křehkou a pomíjivou, a Boží milostí, která člověka – plody stromu života či darem Božího Ducha a Slova – vystrojovala nadpřirozenou nesmrtností a moudrostí. Oč náchylnější k omylu, pádu a bolesti jsme my, kteří žijeme „na východ od ráje“ (Gn 3,22-24; 4,16).

- **Pohled k Bohu:** Skrytá v tajemství je role Hospodina, když o sobě říká: „Formuji světlo a tvořím tmu, působím pokoj a tvořím zlo“ (Iz 45,7.15). Bůh „působí, že je člověk němý nebo hluchý, vidící nebo slepý“ (Ex 4,11). Bůh „usmrcuje i obživuje, uvádí do podsvětí a vyvádí též odtud“ (Dt 32,39; 1S 2,6n; Oz 6,1; Am 3,6; Ž 104,29n). Jeho, a ne ďábla, viní Jób zprostředkovaně bolesti (Jb 1,21; 5,18; 10,1nn; Ž 77,8-11; 44,10-25). Bůh soudí nepravost (Ž 107,33n; Ř 1,18nn)! Co však utrpení nevinných (Ž 44,10nn)? Proč mu Bůh nezabrání (Ž 10,1; 13,2; 22,2; 44,24n)? Proč stvořil hada v ráji (Gn 3,1)? Proč je temnota přítomna už na počátku (Gn 1,2; Jb 38,17)? Otázky, jež možná umíme položit, ne však zodpovědět.

Boží odpovědi

Ani Bible nám nedává konečná vysvětlení. A nemáme nástroje, jimiž bychom mohli problém zla a bolesti ve světě ani ve vlastním srdci zvládnout. Umíme bolest a zlo jen tu a tam potlačit, omezit. Bible nás však nenechává na pochybách: sám dobrý a mocný Bůh se ujímá světa, aby ho vysvobodil od zlého.

- **Boží slovo:** Bůh mluví! Už na počátku slovem stvořil život a vymezil tmě i nezkrtnému živlu hranice (Gn 1,2-4.9n; Jb 38,8-15). Mluvil k prvním lidem, a neumkl ani tehdy, když uvěřili hadovi (Gn 3,8nn). Oslovil praotce a daroval Izraeli zákony (Ex 20,1nn), ale ani vzdorovitému lidu nepřestal skrze proroky posílat své slovo – vedení, varování i zaslíbení (Da 9,6-13; Ž 78; Žd 1,1n). Ani ostatní národy neměly zůstat bez jeho slova (Iz 2,2n; Jr 1,10; Mt 28,19; 1Tm 2,7). Biblické slovo je světlem ve tmě (Iz 8,20; Ž 119,105; 2Pt 1,19), je útěchou v bolesti, vzpruhou v beznaději (Mt 8,8; Ž 19; Ž 119), rozhřešením pro kající (1J 1,9), příslibem života navzdory smrti (Dt 32,47; Ž 107,20; J 6,68; Ř 4,16nn; 10,6-11).
- **Boží bolest:** Bůh není apatický, v Bibli je naopak často řeč o Božím soucitu nebo hněvu (Ex 34,5n; Ž 103,8-14). Hospodin se trápí nad úpadkem světa, hněvá se nad nepravostmi (Gn 6,6n; 1S 15,35; Ř 1,18). Je unavený hříchem lidu (Iz 1,11-15; Oz 6,4), ale také nařiká nad svými soudy (Jr 13,15-17; 8,18n). Sám se sebou zápasí o záchranu Izraele (Oz 11,9; Iz 42,14)! Dokonce jeho utrpením trpí a v soudech ho doprovází (Iz 63,9; 43,1n).
- **Boží zápas:** Bůh se pouští do zápasu se zlem, aby prosadil svou vládu. Zápasil za Izrael, zotročený v Egyptě či v Babylóně (Ex 2,24n; 15,1nn; Ž 77,17-21; Iz 43,14-17). Střetl se se vzdorným Izraelem i s nepřáteli Izraele (Abk 3,2-15; Iz 63,1-6.10; Pl 3). Do zápasu se pouští i kvůli jedinému člověku (Ž 18)! Některé biblické texty líčí dokonce i dílo stvoření a zachování světa jako střet se vzpurnými silami (Ž 74,12-17; 93,1-5; Jb 38,4-18; J 1,5). Boží moc se neprojevuje ideálním stavem světa; Bůh si spíše opakovaně podrobuje lidské i mimolidské síly, které odporují jeho vládě (Ž 2; 82; 93; Da 7; Ef 1,20-23; 1K 15,24-27).

- **Ježíš Kristus:** To vše se překvapivým způsobem a definitivně ztělesňuje v Ježíši, pravém Bohu a pravém člověku! V něm se jedním z nás stalo Boží slovo - tvůrčí i příkazující, milostivé i soudící (J 1,9-14; Žd 1,1-3). Na něm vidíme Boží lásku a bolest, soucit s lidmi, ale i hněv proti hříchu, ďáblu a smrti (L 19,41; J 2,14-17; 10,33-38; 1J 4,9n). Na Ježíšově těle - v jeho narození, slovu a službě, smrti a vzkříšení i nebeské intronizaci - vrcholí Boží zápas o svět; v Kristu se Bůh ujímá trůnu (Iz 52-53; Mk 1,32-39; Ef 1,20-23; Fp 2,6-11; 1K 15,20nn). Kristus ukřižovaný přitom nepředstavuje teprve Boží reakci na hřích a smrt; nýbrž je Ten, pro nějž a v němž byl svět už stvořen a v němž a skrze nějž člověk i celé stvoření dojde dokonání podle odvěkého Božího záměru (Ef 1,3-23; 4,13; Ko 1,15-22; Žd 1,2n; 1Pt 1,19n; J 1,1n.14; 19,30). Jaký je Ježíš, takový jednou budeme i my (2K 5,17-21; Ko 3,3n; 1J 3,1n). V jeho novém světě nebude smrt ani hřích ani jiné síly odporující Bohu; i ďábel bude poražen a odsouzen (1K 15,51-57; 2Pt 3,13; Zj 21,1.23).

Bůh sám vstupuje do světa a bere na sebe jeho zlo a bolest, píše výše citovaný Meň,⁴ aby vše došlo obnovy v jeho království. Co máme mezitím dělat my? Nejprve a nakonec věřit jeho zaslíbením (Ř 1,16n; 4,18-25; 10,6-11)! Tím spíše, že denně ještě zápasíme s pokušením a pády, že se denně potkáváme s bolestí a se zlem (Ř 8,18nn; Žd 11; 1Pt 1,3nn).

- **Modlitba:** Ve víře se smíme a máme především modlit (Mt 6,9-13). Máme takřikajíc bdít s Kristem (Mt 26,40), prosit za své potřeby, a přimlouvat se za ostatní lidi (1Tm 2,1-4). Z vlastních bolestí a solidárně s bolestí druhých smíme – spolu s biblickými žalmy - před Bohem naříkat, ptát se ho, důvěřivě ho vyzývat, aby se pouštěl do zápasu o svět (Ž 10; 13; 22; Jr 12,1-3). V neposlední řadě mu máme děkovat a chválit ho, a to i uprostřed nezdaru a bolesti, ba i Božích soudů (Abk 3,16-19; Sk 16,24n; Fp 4,4-7).
- **Služba:** V Kristu a podle jeho vzoru jsme povoláni k činné lásce. Vystrojeni dary Ducha svatého máme „plakat s plačícími“, zastávat se slabých a vyloučených, sdílet se s lidmi v jejich nouzi a slovem i skutkem sloužit potřebným nejen v církvi (Mt 25,35-40; Ř 12,9-16; 1J 3,18; Iz 1,17). Naše dobré skutky a vůbec celý náš životní styl smějí být odleskem sloužícího Pána Ježíše, náznakem slávy, která se jednou zjeví při jeho příchodu, v Božím konečném vítězství (Mt 6,13-16; 19,27-30; 1Pt 2,11n).
- **Účast:** Vírou, modlitbou a službou, právě v zápasu se zlem, v utrpení pro evangelium, ale jistě i v bolestech života a smrti vůbec jdeme v Ježíšových stopách a jaksi jsme účastníky Krista samotného (Ř 6,3-5; 2K 4,7nn; Fp 3,9-11; Ko 1,24; 1Pt 2,21). V Kristu Ježíši Bůh vstoupil do naší bolesti a do našich zápasů s hříchem, smrtí i zlem; vzal je na sebe a učinil je svými zápasy a bolestmi. (2K 5,21; Mt 8,16n; J 20,27). Nyní On nás strhává na svou cestu kříže i oslavení (Mt 16,21-25). Naše rány se staly jeho ranami; jeho rány se projevují při nás. My v něm a On v nás tak docházíme naplnění (Ef 1,22n; Ř 8,28-30).

Tváří v tvář bolesti a zlu právě i v těchto dnech selhávají naše vysvětlení. Pochybujeme a chybujeme. Býváme bezradní, bezmocní, smutní. Bůh sám však – ve svém slovu, soucitu a zápasu, a nakonec i svém Vtělení – pláče s námi! I my tedy smíme plakat s plačícími. Bůh nás v Kristu přijal, aby nás jednou spolu s tvorstvem obnovil v Kristu. I my tedy smíme, máme jít touto Boží cestou a přijímat druhé do svých modliteb, do svého zápasu a do své služby. Nemáme nástroje, jak zlo ovládnout. Ale kde se navzájem milujeme, tam jsme v Bohu a Bůh v nás; tam docházíme cíle s Kristem a v Něm (1J 4,7-18).

---

⁴ Meň, tamtéž, s. 51.